

gelirini ve yaşama tarzını araştıran bu sistem elde ettiği sonuçları hükümet merkezine bildirir), gerektiğinde gece sokağa çıkma yasağı uygulamak, ağırlık ölçülerini, çarşı pazarlarda hile yapıp yapılmadığını kontrol etmek, standart paraları tasdik edip sahte paraları yeniden basılmak üzere toplamak, halka su sağlamak, vasiyet bırakmadan ölenlerin mallarıyla ilgilenilmesi için tahsisat ayırmak, ölü yıkayıcılara ve çöpçülere gibi kirli işlerde çalışanlara yer sağlamak ...

Kütvâlin görevlerinin çoğu muhtesibin-kiyle benzerlik göstermektedir. Ancak kütvâl, muhtesibin görevlerinden başka Emevî ve Abbâsî dönemlerindeki sâhibü-ş-şurtanın sorumluluklarını da yüklenmiştir. Her ne kadar kütvâlin yetki ve sorumlulukları muhtesibinkine benziyorsa da aslında birçok bakımdan Nagaraka ve Mauryan devirlerindeki şehir polislerinin bir aksidir, Ebû'l-Fazl'ın açıklamaları da bunu göstermektedir. Ebû'l-Fazl, kütvâlin diğer vazifelerini de Ekber Şah'ın Dîn-i İlähî merasimlerini anlatırken açıklamıştır ('*A'in-i Akbarî*, II, 43-45; ayrıca bk. Mirzâ Muhammed Hasan, I, 163). Evrenzâb devrinde Hindistan'a giden Fransız seyyahı F. Bernier, seyahat raporunda "cotoual" ya da "grand prévôt de la campagne" diye bahsettiği kütvâlin ahlâk denetimi, istihbarat ve belediye faaliyetleriyle ilgili gördüğü bazı işlerini anlatmaktadır. Kütvâl terimi bugün de Hindistan'ın kuzeybatı taraflarında büyük şehir ve kırsalardaki polis şefleri için kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Doerfer, *TMEN*, III, 618-621; Gerdîzî, *Zeynû'l-aḥbâr* (nşr. Abdülhay Habîbî), Tahran 1347 hş., s. 181; Bâbü, *Vekâyi'* (Arat), s. 219, 629-630; Ebû'l-Fazl el-Allâmî, *A'in-i Akbarî* (trc. H. S. Jarrett), Calcutta 1949, II, 43-45; J. Sarkar, *The Mughal Administration*, Patna 1920-25, I, 47-49; S. M. Edwards - H. L. O. Garrett, *Mughal Rule in India*, London 1930, s. 185-187, 190-191; Mirzâ Muhammed Hasan, *Mir'ât-ı Ahmedî* (nşr. Syed Nawab Ali), Baroda 1947-48, I, 163; I. H. Qureshi, *The Administration of the Sultanate of Delhi*, Karachi 1958, s. 173-174; R. C. Majumdar, *The Delhi Sultanate*, Bombay 1967, bk. İndeks; F. Bernier, *Travels in the Mogul Empire, A D 1656-1668* (trc. A. Constable), Delhi 1972, s. 188, 369; W. H. Moreland, "Hind-Türk İmparatorluğu", *İA*, V/1, s. 499; Besim Darkot, "Küt-ül-Amâre", a.e., VI, 1060; C. E. Bosworth, "Kötwâl", *EP* (İng.), V, 279-280.

CEVAT İZGİ

KUÛD

(bk. KA'DE).

KUVÂ-yi MİLLİYE

(قوای ملیه)

İstiklâl Harbi esnasında işgal ve ilhaka karşı koymak üzere oluşan millî direniş örgütlenmesi (bk. MİLLÎ MÜCADELE).

KUVEYRÎ

(القويرى)

Ebû İshâk İbrâhîm el-Kuveyrî (ö. 328/940'tan sonra)

Hristiyan mantıkçısı.

Mes'ûdî'nin felsefe öğretiminin İslâm dünyasına intikaliyle ilgili verdiği bilgiden, Abbâsî Halifesi Mu'tazid-Billâh zamanında (892-902) yaşadığı ve bu dönemin önde gelen felsefe üstatlarından biri olduğu anlaşılmaktadır (*et-Tenbih*, s. 122). Yine aynı kaynaktan, devrin diğer bir mantıkçısı ve Fârâbî'nin mantık hocası olan Yuhannâ b. Haylân'ın çağdaşı olduğu öğrenilen Kuveyrî mantıkçı Ebû Bişr Mattâ b. Yûnus'un da hocasıdır. İbnü'n-Nedîm onu başlıca felsefe literatürünü Arap diline aktaranlar arasında zikreder; ayrıca Aristo'ya ait *Peri Hermeneias*, *Birinci Analitikler* ve *Sofistika*'yı yorumlayanlardan olduğunu belirtir (*el-Fihrist*, s. 305-309, 310). Ebû Hayyân et-Tevhîdî'nin, Ya'kûb b. İshak el-Kindî'nin öğrencisi İbnü't-Tayyib es-Serahsî'den naklen bildirdiğine göre Abbâsî Devleti'nin kâtiplerinden İbn Sevâbe, yakın dostu Ebû Ubeyde'nin tavsiyesi üzerine Öklid geometrisine vukufu ile tanınan Kuveyrî'den ders almak istemiş, ancak Kuveyrî'nin kendisine geometri öğretme bahanesiyle itikadını bozmaya kalkıştığını farkedince onu yanından uzaklaştırmıştır (*Ahlâku'l-vezîreyn*, s. 235-241).

İfadelerinin muğlak olması ve bol miktarda yabancı kelime kullanması yüzünden kitaplarının ilgi görmediği belirtilen Kuveyrî'nin kaynaklarda adı geçen eserleri şunlardır: *Kitâbü Tefsîri Kategûriyâs*, *Kitâbü Bariyerminiyâs*, *Kitâbü Analûfikâ el-ülâ*, *Kitâbü Analûfikâ es-şânî*.

BİBLİYOGRAFYA :

Mes'ûdî, *et-Tenbih*, s. 122; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdü), s. 305, 309, 310, 321; Ebû Hayyân et-Tevhîdî, *Ahlâku'l-vezîreyn* (nşr. Muhammed b. Tâvî et-Tancı), Dimaşk 1385/1965, s. 235-347; İbnü'l-Kiftî, *İḥbârü'l-'ulemâ'*, s. 55; İbn Ebû Usaybia, *'Uyûnü'l-enbâ'*, s. 316-317; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, I, 78.

KASIM TURHAN

KUVVET

(القوة)

Maddî ve mânevî, psikolojik, fikrî, ahlâkî vb. yönlerden etkide bulunma, bir tesire karşı direnme gücü ve yeteneği anlamında felsefe terimi.

Sözlükte "bir iş yapabilmek, bir şeye gücü yetmek" anlamında masdar ve "güç, kudret, takat; yetenek, meleke" mânalarında isim olan kuvvet, felsefe kaynaklarında genellikle "canlı varlığın zor fiilleri yapma, başarma kapasitesi ve yeteneği" şeklinde tanımlanır ve zaafın karşıtı olarak gösterilir (*et-Ta'rifât*, "el-kuvve" md.). Kur'an'da da bu iki kavram birbirinin karşıtı olarak aynı âyette geçmektedir (*er-Rûm* 30/54). Tehânevî kuvvet teriminin muhtelif mânalarda kullanıldığını, bunlardan birinin çeşitli yapıda veya tek tip, iradeli yahut iradesiz, şuurlu yahut şuursuz olarak yapılan her türlü fiilin ilkesi anlamına geldiğini, bu mânada kuvvetin felekî, tabîî, hayvanî ve nebâtî nefse ait olmak üzere dört kısma ayrıldığını belirtir (*Keşşâf*, II, 1230). İbn Sînâ, canlıda bulunan ve ondan hareket cinsinden iradeli ya da iradesiz çeşitli fiillerin meydana gelmesine imkân sağlayan mânanın kuvvet diye adlandırıldığını söyler. Bu anlamda kuvvet her türlü fiilin ilkesi olmakta ve "iradeye bağlı olarak dilediğinde yapma, dilemediğinde yapmama imkânı" mânasındaki kudreti de içermektedir; böylece kudrete nisbetle bir ziyadelik ifade etmektedir. Zira kudrette sadece iradeye bağlı bir hareket söz konusudur. Ayrıca kuvvet, canlının çeşitli fiilleri yaparken fiiline engel mahiyetindeki şeylerden etkilenmemesini ve fiilini kolaylıkla yapabilmesini de belirtmektedir; çünkü etkilenme zaafı, yani kuvvetin yokluğunu gösterir. Nitekim ancak engelleri aşabilene güçlü denir (*es-Şifâ' el-İlâhiyyât* [I], s. 170-171).

Kur'an-ı Kerim'de yirmi dokuz yerde kuvvet, bir yerde bunun çoğulu olan kuvâ, on bir yerde de kavî şeklindeki sıfât-ı müşebbehesi geçmektedir. Kuvvet kelimesi üç âyette Allah'a, diğerlerinde genellikle "fiil yapma, dövüşme, kazanma yeteneği" anlamında hem fertlere hem toplumlara nisbet edilmektedir. Kavî ismi iki yerde "şeddü'l-ikâb" terkiibi, yedi yerde de "azîz" kelimesiyle birlikte Allah için, iki yerde "emîn" kelimesiyle birlikte cin ve insan için, kuvâ ise Cebrâil için (en-